

Därför stänger inte svenska hockeyligan

IF idrottsforskning.se/darfor-stanger-inte-svenska-hockeyligan

Finsk ishockey har - likt NHL- en stängd elitserie där inga lag riskerar att åka ur. Svenska SHL har valt en annan väg. Vad beror detta på – och hur kommer SHL se ut i framtiden?

Gemensamt för svensk och finsk elitishockey är att de verkar i små länder med jämförbara sociala, ekonomiska och idrottspolitiska system. Kännetecknande för dessa länder är att djupt rotade ideal av amatörism, folkrörelsedemokrati, ideellt arbete och social gemenskap alltmer utmanas av kommersialism och professionalism.

För svensk och finsk elitishockey har dessa nya processer varit av nyttobaserad karaktär – pengar förs in i idrotten genom entréintäkter, spel, sponsorer, souvenirförsäljning, aktiekapital, försäljning av tv-rättigheter och så vidare. Den ekonomiska vinsten återinvesteras sedan i den idrottsliga verksamheten, det vill säga nyttomaximering.

Det är en ideologisk hållning som i grunden vilar på ett allmännyttigt ändamål och som åtnjuter offentlig ekonomisk stöttning och skattefördelar. Detta system kan jämföras med den så kallade Major League-modellen (se faktaruta) där vinstmaximering snarare än nyttomaximering är i främsta rummet.

Vad skiljer svensk och finsk idrottsrörelse?

En viktig skillnad mellan Sverige och Finland är att det av tradition inte funnits en hegemonisk centraladministration eller paraplyorganisation inom finsk idrott. Förklaringen till den historiskt splittrade finska idrotten är att landets 1900-tal varit präglad av slitningar med inbördeskrig, aktivt deltagande i andra världskriget och en språkkonflikt mellan finskan och svenskan.

Fakta Major League-modellen

Den nordamerikanska Major League-modellen förekommer inom i baseboll (MLB), amerikansk fotboll (NFL), basketboll (NBA) och ishockey (NHL).

Utmärkande för respektive Major League är att de bygger på franchisingsystemets affärslogik om vinstmaximering. Ligorna består av ett antal licenser (franchises), som ägs av mycket förmögna personer, företag eller andra organisationer.

Eftersom ägarna kontrollerar antalet licenser, kontrollerar de också antalet klubbar och vilka städer som ska få Major League-status. De eftersträvar också dominans inom respektive idrott på den nordamerikanska kontinenten, då franchisingsystemet bygger på principen om att ägarna ska tjäna pengar.

Ett signum och affärsmedel är att var och en har skapat ett monopol i form av en stängd liga, där inget lag riskerar att bli nedflyttad till en lägre division. Den nordiska idrottsmodellen är istället, likt den europeiska, nära sammanlänkat med principen om nyttomaximering (non-profit), i vilken den ekonomiska vinsten ska återinvesteras i den idrottsliga verksamheten.

Expandera

Det finska samhällets utveckling och konstruktion har försvårat en samsyn kring en sammanhållen idrottsrörelse, trots att det sedan 1980-talet pågår ett arbete med att förena finsk idrott. Det har bidragit till att företrädnarna för finsk elitishockey fått mycket stor autonomi.

Den svenska idrottens konsensustradition har å sin sida, enligt mig, bidragit till att företrädnarna för elitishockeyklubbarna inte brutit sig ur den mer homogena svenska idrottsrörelsen. Detta samt att supportrarnas inflytande är större i Sverige, har avspeglat sig i den så kallade 51-procentregeln.

Sverige behåller seriemodellen

Skillnaden mellan länderna visar sig också tydligt i elitishockeyns utveckling under de senaste decennierna, där exempelvis Sveriges högsta ishockeyliga aldrig haft en stängd seriemodell.

Under 1970-talet reformerades och omorganiserades både svensk och finsk elitishockey. En avsikt var att höja spelets kvalité. Inom svensk elitishockey var landslaget Tre Kronor i fokus för de sportsliga och ekonomiska kursändringarna. Spelarna skulle bli professionella yrkesmän, och för det behövde klubbarna pengar.

Läs avhandlingen

Läs Jyri Backmans avhandling *Ishockeyns amerikanisering – en studie av svensk och finsk elitishockey* [här](#).

Ett sätt att få in nödvändigt kapital var att spela fler och jämnare matcher, vilket även skulle gynna den sportsliga utvecklingen. Serieomläggningen ledde till att elitserien i Sverige spelades för första gången i sin moderna form säsongen 1975/76. Man beslutade då att de två sist placerade lagen varje säsong skulle degraderas ur elitserien. Direktdegraderingen följde den traditionella svenska idrottsmodellens sportsliga logik, men blev samtidigt ett reellt sportligt och ekonomiskt hot mot ett flertal klubbar.

Det första steget mot att minska hotet om direktdegradering togs inför säsongen 1977/78. Det gick ut på att enbart det sist placerade laget skulle åka ur, medan det näst sista laget skulle spela nedflyttningskval. I samband med att elitserien utökades till tolv lag säsongen 1987/88 undanröjdes hotet om direktdegradering helt. Reformen innebar att de två sist placerade lagen i stället skulle spela i allsvenskan (Kvalserien), ett system som numera är väletablerat.

Finlands väg mot ett ishockeymonopol

Tre stora händelser var utmärkande för den finska klubbagsishockeyns utvecklingsprocess vid mitten av 1970-talet.

1, Den första var att företrädarna för finsk ishockey beslutade att den högsta serien (SM-liiga) organisatoriskt skulle administreras av ligan själv och inte av Finska ishockeyförbundet. I moderniseringssyfte introducerades playoff (slutspel), samtidigt som risken för direktdegradering eliminerades.

Delningen av den finska ishockeyn innebar att man fick en internationellt stark och kommersiell elitishockey, men behöll samtidigt en breddishockey byggd på ideellt arbete. Makthavarna inom finsk ishockey beslutade sig helt enkelt för att skrota den gamla traditionella organisationsformen. Ett första steg i att monopolisera finsk elitishockey på klubbagsnivå var taget.

2, Den andra stora händelsen var när företrädare för det nu privata aktiebolaget SM-liiga bestämde att stänga ligan inför säsongen 2000/01. Beslutet innebar att ingen klubb riskerade degradering från Finlands högsta ishockeyserie. SM-liiga öppnades till viss del igen senare, för att åter stängas säsongen 2013/14.

Vill en klubb från den näst högsta finska ligan få tillträde och bli delägare i SM-liiga, krävs i dag ett godkännande av bolagsägarna baserat på affärsmässiga grunder. Om ansökan bifalles måste dessutom en aktie i bolaget köpas och aktieägaravtal tecknas. Aktieköpet kan liknas vid en inträdesavgift och liknar NHL:s franchisingsystem (se faktaruta).

Följden av en seriemodell utan sportslig logik om upp- och nedflyttning är att finska SM-liiga i mångt och mycket blivit cementerad. Sedan 1999 har enbart Kärpät från Uleåborg lyckats kvalificera sig till SM-liiga via kvalspel.

3, Den tredje stora händelsen var när Helsingforsklubben Jokerit säsongen 2014/15 började spela i den internationella ryska proffsishockeyligan KHL. Ett KHL som är ett politiskt och kommersiellt projekt präglad av stark rysk nationalism, som idémässigt är en blandning av statligt och privat med inslag av nytto- och vinstmaximering.

Att idrottsklubbar på elitnivå flyttas mellan städer och länder förekommer inom den nordamerikanska Major League-modellen, men det sker som regel inte i länder som Finland eller Sverige.

Samma strävan

Dessa tre händelser indikerar att företrädarna för finsk elitishockey, i större omfattning än sina svenska kollegor, närmat sig den nordamerikanska Major League-modellen. Frågan är om det ens längre går att tala om en gemensam folkrörelsebaserad nordisk idrottsmodell.

En förklaring till att svensk ishockey inte gått samma väg är, enligt mig, att de svenska företrädarna är hämmade av svensk idrotts normerande regelverk. Även supportrar och i viss mån medierna är återhållande krafter, då dessa öppet protesterar mot att stänga SHL och att avskaffa den så kallade 51-procentsregeln.

Strävan är ändå densamma i de bägge länderna: en bättre elitishockey och en starkare ekonomi. En högsta liga med de sportsligt bästa och kommersiellt mest attraktiva klubbarna anses ha bäst förutsättningar att locka publik, sponsorer och medieintäkter. En strikt kommersiell högsta liga i svensk eller finsk ishockey är däremot ingen garanti för vare sig ekonomisk stabilitet eller vinst. Detta bekräftas av att flera klubbar haft ekonomiska problem.

SHL i framtiden

En fråga som tornar upp sig är om en sportsligt stängd liga kommer att bli norm även för SHL i framtiden. Att det finns en tydlig förskjutning mot den nordamerikanska Major League-modellen råder det ingen tvekan om. Möjligheterna att avancera till svensk klubbblagsishockeys finrum blir allt svårare. Inget lag riskerar längre att direkt åka ur ligan.

Det finns även licenskrav kring arenor och klubbarnas ekonomi och organisation som bidrar, vid sidan av förpliktelserna i Svenska Hockeyligan AB:s aktieägaravtal, till att tröskeln till SHL är mycket hög.

Även om svensk elitishockey har tagit steg mot en mer nordamerikansk modell, är min slutsats, med beaktande av den svenska idrottshistorien och idrottskulturen, att det är föga troligt att företrädarna för Svenska Hockeyligan AB inom en överskådlig framtid kommer att stänga Sveriges högsta ishockeyliga enligt Major League-modell. Däremot kommer tröskeln till SHL förbli maximal, vilket samtidigt är en jämkning till Major League-modellens stängda franchisingsystem.

I skuggan av NHL och KHL

Sammanfattningsvis finns alltså tydliga tecken på en intensifierad utveckling mot en nordamerikans modell inom svensk och finsk elitishockey.

En förklaring till denna utveckling är att ishockey är en nordamerikansk sport. Det råder också ett centrum-periferiförhållande inom den globala ishockeyn, där NHL i princip har haft en hegemonisk ställning. Denna position har sedan utmanats av den internationella ryska proffsishockeyligan KHL, en liga som stöts av den ryska statsledningen såväl organisatoriskt som ekonomiskt.

Onekligen är det så att svensk och finsk elitishockeys omdaning, modernisering och utveckling indikerar att det skett en övergång från småskalighet till storskalighet. Samtidigt är det långt kvar till den storskalighet som präglar NHL och KHL på den globala ishockeyscenen.

Referenser

Backman, J. Ishockeyns amerikanisering – en studie av svensk och finsk elitishockey. 2018.